

Leopoldcü Düşünce ve Toprak Etiği Öğretisi

Leopoldian Thought and the Doctrine of Land Ethics

ÖZET

Yeryüzünde yaşayan insanoğlu ilk var olduğu günden bu yana uzun bir süreç boyunca varlığını koruyan ve değişmeyen uğraşı toprak diyebiliriz. Tarihin başlangıcında avcılık yapan insanlarda kısmen toprakla uğraşmalar da yerleşik hayata geçişi sağlayan en önemli nedenlerden biridir toprak. İlkel insanlardan günümüze kadar hala uğruna savaşlar verilen ve üzerinde birçok farklı medeniyetler hüküm süren ve bu medeniyetlere ev sahipliği yapan gerçek bir var oluşu simgeler. Araştırmalarımıza önce etik nedir diye başlayacağız. Etik geniş bir yelpazeyi içine alacaktır. Birçok etik türü varken biz bunların içinden en önemli ve insanoğlunun yaşam nedeni olan toprak etiği üzerinde uzun uzun konuşacağız. Toprak, insanın üzerinde yaşadığı ve ona bağlı olduğu temel unsurdur. İnsanoğlunun bakış açısı sadece bir araç bir yaşam yeri olarak gördükleri kara parçalarından ibaretken değişen ve gelişen yüzyılda toprak çok daha farklı anlamlarda kullanılacaktır. *'' Bir eylem biyotik topluluğun bütünlüğünü, dengesini ve güzelliğini koruduğunda doğru, aksi takdirde yanlış bir eylemdir'' (Aldo Leopold, "Toprak Etiği")*. Toprak etiğini bu sözlerle anlamlandıracak olursak ünlü araştırmacının da belirttiği gibi Toprak 19 yüzyıldan itibaren üzerinde sadece insan hayvan ve bitki yaşamları için var olan değil devamında sanayi, endüstrileşme ile birlikte bozulan değişen ve korunması gereken önemli bir kavram haline gelmiştir.

Ünlü bilim insanı Leopold'un toprak etiği eserinden de yararlanarak; toprak etiği olgusunun bir grup bilim insanı tarafından ortaya konan bir inceleme yazısından sıyrılıp daha çok anlamlar yükleyerek toplumlarımıza, dünya toplumlarına ve ülkeleri yöneten yöneticilere kabul ettirerek evrensel bir süreçte dönüştürmek için neler yapılabilir? Bu ortaya konulan evrensel konumuza ne şekilde nasıl başlayarak süreci yönetebiliriz? Bu sorular ışığında makaleme başlamayı düşünüyorum.

Anahtar Kelimeler: Çevre, Etik, Toprak Etiği, Dönüşüm, Canlılar

ABSTRACT

x We can say that soil is the unchanging occupation of human beings living on earth, which has maintained its existence for a long time since the first day it existed. Even though people who hunted at the beginning of history partly dealt with land, soil is one of the most important reasons for the transition to settled life. Primitive people symbolize a real existence over which wars are still fought until today, over which many different civilizations reign and host these civilizations. We will first start our research by asking what ethics is. Ethics will cover a wide spectrum. While there are many types of ethics, we will talk at length about land ethics, which is the most important and the reason for human life. Soil is the basic element on which humans live and depend on it. While the perspective of human beings consists of land pieces that they see only as a tool and a place of life, land will be used in very different meanings in the changing and developing century. *"An action is right when it preserves the integrity, balance, and beauty of the biotic community; otherwise it is wrong"* (Aldo Leopold, "Soil Ethics"). If we make sense of soil ethics with these words, as the famous researcher stated, soil has become an important concept that has not only existed for human, animal and plant life since the 19th century, but has also been deteriorated with industry and industrialization, and needs to be protected.

By also benefiting from the famous scientist Leopold's work on land ethics; What can be done to transform the phenomenon of land ethics from a review article put forward by a group of scientists, to transform it into a universal process by giving it more meaning and making it accepted by our societies, the world societies and the rulers of the countries? How can we start with this universal issue and manage the process? I am thinking of starting my article in the light of these questions.

Keywords: Environment, Ethics, Soil Ethics, Transformation, Living Creatures

GİRİŞ

İnsanın doğayla ilişkisi dünya var olduğundan bu tarafa süregelen ve varlığın başlangıcında doğayla ve yeryüzü ile hep uyumlu olarak bahsedilmiştir. Kültürel değişimin baskın gelmesiyle birlikte en net anlamda biyolojik değişim dönüşüme yer bırakmamaya başlaması insan tarihinin başlangıcı oldu. (McNeill, 2008: 26). Yıllar geçtikçe yeryüzüne genel anlamda doğaya olan sorumluluklarını göz ardı eden insanoğlu, kendine yetenden fazlasını üretmeye odaklandı ve doğa ile aralarında uzun zammalardır var olan doğal ilişki daha fazla tüketerek yapay hale

Ramazan Kulak¹

Zafer Çakır²

Ertan Akyol³

How to Cite This Article

Kulak, R., Çakır, Z. & Akyol, E. (2024). "Leopoldcü Düşünce ve Toprak Etiği Öğretisi" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:10, Issue:3; pp:361-368. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10903382>

Arrival: 15 December 2023

Published: 31 March 2024

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Müdür Yardımcısı, MEB, 19 Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ABD, Samsun, Türkiye. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5226-445X>. ROR ID: <https://ror.org/00jga9g46>

² Sınıf Öğretmeni, MEB, İstanbul Gedik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, Türkiye. ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-1231-890X>. ROR ID: <https://ror.org/00jga9g46>

³ Okul Müdürü, 19 Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Coğrafya Öğretmenliği, Giresun, Türkiye. <https://orcid.org/0009-0001-5306-6949>. ROR ID: <https://ror.org/00jga9g46>

getirdi. Böylece doğadan hızla uzaklaşan ve onu tanımaz hale gelen insan modern bir varlık olma çabasına girdi. Bu girdiği süreçte endüstriyel eğilimler, doğadan uzaklaşmasına en önemli sebep olarak sunabiliriz. Bu doğaldan mekanik duruma doğru değişim gösteren tutumlar bilim ve kültürü etkileyerek insanın iki yönünü ortaya koyar. Bunlar Kartezyen dünya görüşü şeklinde ebeden ve zihin ayrımı da ortaya çıkmaktadır (Capra, 1992: 37-38). Bu düzlemde gezegenimizin geleceğine son 30 yılda çevresel ve doğa krizinin artması ve insanların doğanın paçası olan toprağında dikkate almaması ile karanlık bir dönem beklemektedir. Bu ortaya çıkan vahim tablo genelde sadece insan türünün verdiği zararların toplamıdır şeklinde söylenebilir. Bu gezegende canlıların en tehlikelisi olan insanoğlu kendi faydasını ön plana çıkarıp doğaya düşman olan ve tüm ekonomik, kültürel, siyasi ve beşeri durumları doğaya karşı kullanarak doğayı pasifleştirmiştir. Ünlü düşünür Capra doğa ve insan arasındaki uzaklaşmanın olumsuz durumunu “rasyonel zihnin varlığından” ve “doğrusal” şeklinde açıklamıştır. . “Doğrusal-olmayan durumların yorumlarından “ekolojik durumlara bilinçli olmak” biçiminde beraber yol alan farklı bir bilgi olan “rasyonel bilgi”, dünyamızın varlığını sürdürmek amacıyla bu baskın güce karşı çıkararak umut ışığı olabilir (Capra, 1992: 39-40). İnsanoğlu, tabiata yönelttiği baskıyı, hakkı gibi gördüğünden dolayı yeryüzüne hodkam bir şekilde yaklaşır. Doğa tarihi felsefesi ve toprak etiği bu yıkıcı süreci oluşturan birikimler ve mantıksallığın gelişimi, insanoğlunun zamanla gezegenin tek sahibi durumuna gelmesine ve toprak uğruna savaşlar vermesiyle doğaya düşman olmasıyla açıklar. (Ünder 1996, Kovel 2005, Des Jardins 2006, Ponting 2008).

Çevre Eleştirisi üzerine geliştirilen Çevreci eleştiriler adı altında yapılan akademik çalışmalar toprak etiğinde içine alacak şekilde özetlenen insan merkezli bakış açısıyla geliştirilen ölçütler ve doğa hakkını ön plana çıkararak ve tartışan insanları sorumlu olmaya iten, yeryüzünü özellikle toprağın varlığının önemini bütüncül bir yaklaşımla ele alan çalışmalardır. Bu bakış açısıyla incelenirse dünyadaki hiçbir canlının doğayı oluşturan ve toprağı paylaştığı canlılar içinde önemli bir etkiye sahip insanoğlunun genel etki ve tepkilerinden farklı bir anlamda düşünülemez. Çünkü üzerinde yaşadığımız dünyamızı paylaştığımız tüm canlı varlıkların yaşaması ve yaşamını sürdürmesinin geleceği topraktan sağlanan kaynaklar ile olmakta ise toprağın sağlığını ve korunmasını düşünmek durumundayız. Diğer taraftan bu durumun bütüncül bir şekilde ele alınmasıyla doğanın en önemli parçası olan toprağın uluslararası platformlarda ve milletler arasında ortaya çıkan toprak sorunları ile toprağı koruma sorumluluğu gelişmiştir diyebiliriz. Çevreye duyarlı bir sistem geliştirmeye çalışan insanlar doğanın ve doğayı oluşturan tüm unsurların yanında olması gerektiği gerçeğini ortaya koymak öne arz etmektedir. Bu çevreci eleştiriler ışığında doğanın ekolojik dengesinin başında toprağın korunması ve kollanmasının farklı bir bakış açısıyla ele almak bizlere düşmektedir. Toprak ve doğa ile insan ilişkilerine yönelik yaptığımız araştırmalar da ortaya konulacak olan sonuçlar ne olursa olsun toprak sadece araştırıp bilgi sunmakla anlatılacak bir olgu değildir (Özdağ, 2014: 121)

Tüm yukarıda ifade edilenler ve insan merkezli yaklaşımlardan ayrı olarak makalemiz de büyük atıklar yapılacak olan Leopold’un toprak etiği, insanı doğanın ve en önemlisi toprağın bir sahibi efendisi olarak görmeyip bu önemli olgunun sadece bir parçası olarak görmektedir. Bu anlamda insan denen varlık toprağa hükmedici felsefesinden kurtulup kendini toprağın bir üyesi olarak germedikçe dünyamızda toprak sorunlarının doğa sorunları ekseninde artarak sürmeye devam edecektir. Yani topraktan aldığımız bilgiler ekonomik çıkarlarımızı görmemizi ve üretim için kullanabilmemizi sağlarken toprağı sadece üretim aracı olarak görmememizi onun canlı bir varlık olduğunu anlamamızı sağlamaktadır. Bu şekilde düşünülerek geliştirilecek olan fikirler ile yaşam döngüsüne zarar vermeden toprağın kullanımını ve bu şekilde doğayı ve onun en önemli uzantısı olan toprağı anlamak ve anlaşabilmek mümkündür. Böylece düşünme ve akıl yürütme yeteneği en yüksek olan biz insanoğlu olarak toprağa karşı ahlaki bir sorumluluk almalı ve onu korumalıyız.

Amaç

Toprak Etiği temelinde problem durumu oluşturan ve literatürde üzerinde durulmayan, Türkiye’de yayınlanmış olan akademik yayınlar tarandığında ekolojik ve farklı çevreci konular çokça var olmasına rağmen toprak etiğini temel alan araştırmaların çok kısıtlı olduğu görülmektedir (Mutlu, 2005; Eryılmaz, 2012; Aydın, 2017; Yücel, 2017). Bundan dolayı literatüre araştırmamızla farklı bakış açısı ile katkıda bulunmayı hedeflemekteyiz.

Yöntem

Bu araştırma tarama modelidir. Geçmişte ya da o anda var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyen, tanımlamayı amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar,1984,79). Bu yöntemle var olan kaynaklar ve kitaplar taranarak incelenmiş olup eleştirel yeniden yorumlayıcı kuramsal bir çerçeve oluşturulmuştur.

ETİK VE TOPRAK ETİĞİ

Etik Nedir?

Yunanlılar Felsefeyi üç ana disipline göre sınıflandırmışlardır; Doğa Felsefesi, Mantık ve Etik. Sınıflandırmaya göre Doğa Felsefesi, eskiden günümüze çevre, doğa ve yeryüzünü bütüncül olarak içine alan geniş bir disiplindir.

Doğa felsefesinin bize sunduğu bilgiler, mantık aracılığı ile işlem görüyordu. Fakat mantık disiplinin içine farklı kuramlarda dahil oluyordu; Ontoloji, Bilgi Kuramı ve Dil Felsefesi. Bu ana disiplinlerden en önemlisi olan ve üzerinde duracağımız toprak etiğinde içine alan Etik kavramı Yunanca “ethos” sözcüğünden gelmekteydi. Ülkemizdeki yorumlardan hareketle etik; âdet, gelenek, görenek, ahlâk gibi farklı anlamlara gelmektedir. Yunanlılarda felsefe ve bilim bir arada aynı anlamda kullanılmıştır. Bu bağlamda Etik de bir “bilme etkinliği” şeklinde algılandığı için kendilerine göre bir bilim olarak değerlendirilmekteydi. Bu kapsamda Etik, insanların bir arada yaşamalarını sağlayan sebeplerin veya olguların neler olduğunu araştıran bir bilimdi (Akarsu, Bedia, 1998).

Daha geniş anlamıyla günümüzde Etik insanın toplumsal ortamda gerçekleştirdiği ve diğerlerini etkileyen ve etkilerin belirli sonuçları olan davranışları yapmaları ve bunları düzenleyen düşünme biçimleri olarak söylenebilir. Buradan hareketle söylenebilecek olan etik oluşum üç farklı şekilde ifade edilebilir; (1) Felsefenin bir dalı olarak etik, insan davranışları bağlamında iyi veya kötünün ne olduğunu araştırmakta insanın herkesçe kabul gören ideal davranışlarını ortaya koymayı hedeflemektedir. (2) Toplum açıdan etik, insanların içinde yaşadığı toplumda birbirlerine olan davranışlarında neler yapabilmeleri veya yapmamaları gerektiği üzerine kurallar oluşturmak özette genel bir ahlak kuralları ortaya koyabilmektir. (3) Diğer bir etik ise belirli alanları kapsayan o alanda uyulması gereken kuralları belirleyen ve sınıflandıran etik 'in bir nevi sınıflandırması olan yeni bir sentezdir (Uğurlu Ö, Çobanoğlu,2003).

Daha eski çağlara gittiğimizde etik erkeklerin eşlerini kapsıyordu ve mülk kavramı henüz etik konusuna dahil değildi. Üç bin yıl boyunca sürekli değişen anlamlar sonucunda etik kriterler çok fazla alana yayıldı ancak bazı alanlarda etik gelişmeler gerçekleşmedi (Özdağ, 2013).

Bir diğer açıdan bakılacak olursa Etik felsefenin en önemli alt dallarından biridir. Ahlaki yargılar hakkında düşündürmektir. Uygulamalı etik dediğimiz de etik kuramların (meslek etiği, deontoloji, siyaset etiği, Toprak etiği..) sorunlara uyarlanması sonucu elde edilen etikdir. Bu etik sonradan ortaya çıkmıştır. Esas ortaya çıkış sebebi ise modernleşme ve devamında küreselleşme gibi olgulardır. Bu kuramlardan birisi de konumuz olan toprak etiğini ilgilendiren Çevre etiği yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma kısaca değinecek olursak:

- 1.Sadece insana değer veren “insanmerkezci etik yaklaşım”;
2. Tüm canlıları merkeze alan “canlımerkezci yaklaşım”;
- 3.Canlı-cansız tüm varlıklara genel değer veren, ekolojik denge ve bütüncül yaklaşımı merkeze alan “çevremerkezci yaklaşım”.(Kıvılcım,2015)

İnsanoğlunun çıkarlarının doğaya ve çevreye olan çıkarlarına bağlı olarak ortaya çıkan bir yaklaşımdır. İnsanmerkezci çevre etiği yaklaşımında ana unsur çıkarlarımızın çevreye olan davranışlarımıza yansması ve yönlendirmesidir. Burada çevrenin bize geri dönüşü de önemlidir.

Canlımerkezcilik, hayat merkezli bir etikdir. Etik alanlarımız hayvan ve bitkilerinde içine alacak şekilde değerlendirilir. Canlımerkezcilik, insanların ilgi alanlarının benmerkezcilikten dışa açılması açısından önemlidir. Bu düşünceyle insanlar ilk defa kendinden başka varlıkları önemser hale gelmeye başlamıştır.

Çevremerkezci etik yaklaşım, çevrenin içinde yaşanan yer olmaktan çok insanında doğanın bir parçası olduğu gerçeğini kabul eder. Taylor un doğaya saygı yaklaşımı bile bütüncül bir yaklaşım olan çevreci etik doğada var olan tüm varlıklara değer atfeder. Canlı merkezci yaklaşımın devamı ve onu da içine alacak şekilde cansız tüm varlıkları kapsamaktadır.

Etik Dizi

İçinde bulunduğumuz zamanlara kadar sadece felsefecilerin ilgisi çekmiş olan etik kavramının yayılması aslında ekolojik değişimlerin bir yansımasıdır. Ekolojik açıdan etiği tanımlayacak olursak; var olma savaşında eylemlerde özgürlüklere getirilen bir kısıtlamadır. Felsefi açıdan ise sosyal davranışların belirginleşmesidir. Etiğin geniş alanlara yayılması birbirlerine ihtiyaçları olan bireylerin etkileşimleri sonucunda işbirliği arayışlarında olmasındandır. Bu nedenle etik ilk zamanlarda bireyler arasındaki etkileşimleri inceledi. Gelişen etik zamanla toplumların bireyle ilişkilerini de kapsadı. Ancak bahsedilen bu zamanlarda insanın toprakla ve üzerinde yaşayan diğer tüm canlılarla birlikte ilişkilerini inceleyen bir etik alanı hala oluşmamıştır. Toprak bu devirlerde hala mülk olarak görülmektedir. Yani toprağa bakış ekonomik nedenlerle alakalıdır. Etiğin genişlemesi bu nedendir ki tamamen evrimsel ve ekolojik bir ihtiyaçla ilgilidir. Zamanla ekolojik sorunlar artacak etik alanlar yayılacaktır (Özdağ, 2013)

Topluluk

İnsanın var olduğu zamanlardan günümüze kişiler karşılıklı olarak birbirlerine ihtiyacı olan bir topluluğun neferidir. Bu durum insanı ilişkilerde bir rekabete, etik ise insanı işbirliği yapmaya yöneltir. Toprak etiği ise bu ilişkileri yeryüzü üzerinde yaşayan tüm canlılara kucak açacak şekilde genişletir. Gezegenimizde var olan sular, bitkiler, hayvanlar ı yani tüm bu kaynakların kullanımını yok etmeyecek olan etik, bu doğal varlıkların doğal olarak yaşama haklarını düzenler. Toplu halde yaşama şart ve kurallarını düzenler. Toprak da bir topluluk olarak düşünüldüğünde insanoğlu onun sadece bir üyesi olduğunu saygı ile kabul etmesini sağlayan yegâne bir olgudur toprak etiği(Özdağ, 2013).

İnsanın biyotik bir düzenin sadece bir parçası olduğu gerçeğini gözler önüne seren tarihsel olayların çoğu insanla toprak arasındaki etkileşimden ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Toprak üzerine yerleşmek için dünya ülkelerinde verilen savaflara bakacak olursak uğruna verilen savaflar toprak üzerinde yaşayan insan ve dışındaki tüm varlıkları tehdit ettiğini, yok ettiğini görebilmekteyiz. İnsan topluluklarının tarihteki savaflarından bize kalan ve aktarılan toprak uğruna kazanılan zaferler ve yenilgilerdir. Oysa toprağın bu savaştan bize verdiği tepkiler nelerdir hiç anlatılmaz. Savafların verildiği bölgelerde zamanlarda yetişen çeşitli değerli otların yok olduğunu bilimsel olarak araştırmalarda görebilmekteyiz. Değer verilmeyen toprak üzerindeki bazı bitki türleri hor kullanılmaktan ve ilgisizlikten yok olmuşlardır. Örneğin Mississippi vadesine yerleşen istilacıların hayvanlarını bilinçsizce otlatmaları sonucunda zararlı otlarla kaplanan vadi sonucunda dengesiz bir durum ortaya çıkmış bunun sonucunda da hem bitkiler hem hayvanlar zarar görmüştür (Özdağ, 2013).

Medeniyetlerin yok olma nedenleri topraklarının yok olması değil aksine bitkilerin toprak üzerinde yer değiştirmesi tarihin akışını değiştirmiş toprak üzerinde tarihsel bir topluluk olarak ilerlemiştir. Bu açıdan düşündüğümüzde bize toprağın bir topluluk olduğu olgusu karşımıza çıkacaktır. Oysa bizlere tarih bu şekilde anlatılmamıştır.

Ekolojik Bilinçlenme

Doğayı koruma yüzyıllardır yapılan bir propagandaya alet edilmektedir. Ekolojik bilincin sağlanması için sürekli uygulamaya geçmeyen bilinçsiz hareketler eğitimlerin içeriklerinde eksikliklerin olduğunu göstermektedir. Vatandaş olarak bizlere verilen yükümlülükleri sadece oy kullan, karlı olan şeylere yönel ve gerisini ülkeyi yönetenler düşünür olgusu değildir. Tarihsel süreç içinde ekolojik bilinçlenme amacıyla bir sürü yasalar toplantılar ve sözleşmeler ortaya konulmuştur. 1900 lerin başlarında yok denecek kadar az da olsa toprağın sağlıklı kullanımı için adımlar atılsa da toprağı işleyen çiftçiler zamanla ekonomik çıkarlara tekrar yönelmişlerdir. Bu yasa ve kuralları tepeden koyanlar şunu düşünmek zorundaydı; konulan yasa ve kuralları bizzat toprağı işleyenlerin yapması gerekliydi. Bu amaçla ilk toprak koruma yasası 1937 yılında Wisconsin Meclisi tarafından çıkarılmıştır. Ekim yöntemleri, meraların iyileştirilmesi ve toprağın kireçlenmesi gibi birtakım güzel uygulamalar getiren yasa zamanla ekonomik çıkarlara tercih edildiğini görmekteyiz. Buradan hareketle söylenebilecek en önemli olgu toplumun bilinçlenmesi için doğru eğitimin verilmesi gerekliliğidir. Bu olgudan hareketle çok fazla eğitimler verilmesine karşın ekolojik iyileşmenin ilerletilememesidir.

Özetle söylemek gerekirse biz insanlar çiftçilerimize toprağı korumak için sağlıklı olması için neler yapılması gerektiğini anlattık. Ancak anlatmayla olmadığını da test etmiş olduk. Araştırmalardan görmekteyiz ki toprağı kullananlar toprağı kurtarmak olarak algıladıkları toprağın ağaç ve bitkilerden temizlenip bakımını göz ardı ederek orayı kendileri için bir otlaklık yapmaktalar. Kısa yoldan ekonomik başarı elde etmek istemektedirler. Oysa bizlerin düşünce ve duygularımızla içsel bir özümseme olmadan etik olabilmeyi başaramayacağımızdır(Özdağ, 2013).

Toprak Etiği Üzerine

Aldo Leopold ; “Bizim su anki kültürümüz kendi kendini yok eden onursuz ve sahte bir kültürdür” derken bize önerilerde bulunmuştur. Birbirimizi ve topraklarımızı ayakta tutabilmek için yeni bir etik anlayış oluşturmamız gerekmekte olduğunu söylemek istemiştir. Bu şekilde insan daha geniş yaşam sorumlulukları üstleneceği bir etik sistem geliştirebilir demiştir. Toprak etiği kavramını ilk kez gündeme getiren ve ona çok farklı anlamlar yükleyen ünlü bilimci onarım çalışmalarıyla bozulmuş arazileri eski haline getirmeleri bunlara sadece bir örnek olarak gösterilebilir. Leopold yazılarında toprakları tahrip ediyoruz diye bahsediyordu. Etik kavramı yazılmaz etik kavramı düşünen toplumun zihninde gelişir tezi ile toprak etiğinin günümüz de dâhil önemini bize en iyi şekilde anlatmış göstermiştir.

Ekonomik sebeplere dayalı doğa koruma sözleşmelerinde en önemli eksikliklerin birisi bu sistemlerin bir maddi değer taşımasıdır. Bundan dolayı bazı yörelerde koruma altına alınan birçok tür bitki ve hayvanların zamanla ekonomik değer taşıması için satılabileceği veya başka yönlerden kullanılabilmesi için bir yaşam garantileri yoktur. Bütün bu unsurlar toprak etiğini oluşturan toprak topluluğunun unsurlarıdır. Bu topluluğa üye onlarca kuş veya hayvan türü ile bitki türlerinin toprak etiğine göre yaşama hakları vardır. Bu ekonomiden dolayı tehdit altında

olan türlerin yok olma tehdiyle karşı karşıya kaldığı birçok yüzyıl olmuştur. Doğanın dengesini araştıran bilimciler kuş türlerinin zararlı böcekleri yok ettiğini o yüzden yaşamaları gerektiğini ortaya koyunca kendilerince bir çözüm sunmuş oldular. Oysa toprak etiğinde yaşam hakları olduğu için dengeyi bozmamız gerektiği anlatılmaktadır.

Bazen sadece birkaç tür değil tüm tür ve grupların çiçek, böcek, kurtlar, yırtıcılar, bataklıklar, çöller ve daha pek çok toprak unsurları ekonomik değere dönüştürülmek için korunmamakta ve yok olmaya mahkûm edilmektedir. Bu işe yaramaz olarak bakılan bazı araziler veya türlerin aslında çok işe yarar hal aldığını gördüğümüz de olmuştur. Tüm yükü devlet yapar mantığıyla devlete bırakan vatandaşlar devletin düzenleyemediği arazi ve canlı türlerinin yok olmasını seyretmektedirler.

Özetle sadece ekonomik çıkar gözetilen bir koruma sistemi toprak etiği olamaz. Bu sistemde değeri olmayan ancak var olmasıyla ekosistemin dengesini sağlayan bu varlıkların olmazsa olmaz olduğunu toprak etiğimiz var olduğunda anlayabileceğiz. Yine yok olan arazilerin özel arazi sahiplerine uygulanacak etik yükümlülüklerle yok olmaktan kurtarılabilmesini söyleyebiliriz (Özdağ,2013).

Toprak Piramidi

Toprak ile var olmaya çalışan ve ekonomik ilişkisinde bir parçası olan toprak etiği mekanizmasında zihinsel imgenin varlığı görebildiğimiz, hissedebildiğimiz ve inanabildiğimiz ölçüde var olabiliriz. Toprağın doğada olduğu gibi piramitleri vardır. Bitkiler güneşten enerji alırlar, bu enerji belirli bir devrede akar, bu devrenin katmanları vardır işte bu katmanların en altında ise toprak vardır. Bu katmanlarda toprağın üzerinde bitkiler onun üzerinde böcekler onun üzerinde kuşlar ve bu şekilde devam eden piramit iri etoburların olduğu en üst noktaya ulaşır. Aynı katmandaki türler ne ile beslendikleri bakımından benzerlik taşıyabilirler. Bu katmanlar her alt katmanla birbirlerine bağlıdır ve ihtiyaçları vardır. Piramitte yukarı gidildikçe sayı azalır. İnsanlar ise hem ot hem de et yedikleri için ara katmanı oluştururlar. Bu sistem besin zincirine içine alarak çok fazla parçaların işbirliği ve rekabetini kapsamaktadır.

Bu nedenle toprak bildiğimiz anlamda değildir. Üzerinde bitkiler ve hayvanların oluşturduğu bir sistemin içinde akan bir enerji kaynağıdır diyebiliriz. Besin zincirleri ise bu enerjiyi yukarıya kadar taşıyan devrelerdir. Bu enerji ölümle ve çürümeyle toprağa geri gelir. Enerjinin toprağın karmaşık yapısı ile karşılıklı bağımlı bir şekilde var olması toprağın en önemli özelliklerindedir (Özdağ,2013). Diğer bir konu ise değişikliğin meydana geldiği enerjinin bitki ve hayvanların içinden geçerek toprakla tekrar buluşmasıdır. Toprağın verimliliğini açığa çıkarırken tarım ile birlikte topraktan gereğinden fazlasını almak yerli türler yerine evcil türlerin gelmesine ve kanalların bozulmasına veya enerjinin tükenmesine neden olabilir.

Bahsedilen devrelerin birinin çalışmaması veya farklı çalışması diğerlerinin de buna uyumunu gerektirir. Piramidin yapısında insana yeni yerler açılmasıyla sonuçlanan bu değişimler enerji açığa çıkartmaktadır. Enerjinin tükenmesiyle birlikte topraktaki doğal maddelerde tükenmekte ve hızlı bir şekilde akmaktadır. Bu durum erozyonun ana sebeplerindedir.

Taşımacılık da topraktaki değişime yol açmaktadır. Bir ülkede yetişen bitki ve hayvanların bir başka bölgeye götürülmesi orada tüketilmesi ve toprağa geri dönmelerinden bahsedebiliriz. Piramidin sistemini incelediğimizde bu taşımacılıkla depolanan enerji insanlara yer açmak için verilen uğraşlar sonucunda bu depolanan enerji açığa çıkmaktadır. Bu durum dengesizliğe yol açmaktadır(Özdağ,2013).

Toprak Sağlığı

Tüm canlılar gibi toprağında üzerinde durulması gereken sağlığı vardır. Toprak sağlığı toprağın kendini yenileyebilme durumunu ifade eder. Bizlerin toprağın sağlığını korumak için gösterdiğimiz mücadele ise doğa koruma olarak adlandırılabilir. İnsanoğlunun bu doğa korumaya bakış açısı da farklılıklar göstermektedir. Bazı insanlar doğa koruma deyince üretim için yapılan ve ticari değeri olan mülk olarak görmekte ona uygun davranmaktadır. Bir diğer insan grubu ise toprağın daha geniş anlamlara gediğini birazda olsa fark edebilmektedirler.

Bahsettiğimiz bakış açılarından ticari değer olarak gören gruplar genelde toprak sağlığını önemsemeyen ve toprağa şiddet uygulayan, yapay uğraşlar içinde olan insanlardır. Diğer grup insanlar ise doğal olan üretimden yana tavır almaktadırlar. Doğada var olanların neslinin tükenmemesi gerektiği, ormanların ve yabanıl hayatın olması gerektiğini savunurlar. Bu insanlar bunları yaparken ticari değer olarak da üretimine devam etmektedirler.

Tarım da çiftçilerin ticari değeri fazla olan ürünlere yönelmesi ve toprağa ithal gübreler ile tükenmiş topraklardan fazlaca ürün almaktadırlar. Toprak acımasızca kullanılmakta toprağın organizmasını, sağlığını bozmaktadır(Özdağ,2013).

SONUÇ VE ÖNERİLER

20.yüzyılın başlarından itibaren ekoloji üzerine öncülük yapan ve bulgular ortaya koyan Aldo Leopold'un *Bir Kum Yöresi Almancağı*'nda açıkça sonuçları görebiliriz. Hem ormancı hem doğa koruma öncüsü hem de yaban hayatı bilimcisi bir yazardır Leopold. Toprak Etiği üzerine çalışmalarıyla bilinen yazar 1935 yılında Wisconsin'de geniş bir bozulmuş toprak satın alır ve çiftlik kurar. Ailesiyle birlikte burada yaşarlar. Toprak etiğinin öncüsü olan araştırmacı yazar yanlış ve fazla tarım çalışmalarının yarattığı tehlikeli sonuçlardan kaynaklı bozulmuş toprakları sağlığına kavuşturmak için uğraşlar vermiştir. Bu önemli araştırmacı ve öncü yazarın ışığında bazı sonuçlara ulaşılmıştır.

Makale sürecinde incelenen “*bir kum yöresi almancağı*” eseri yayınlandığı zamanlarda 1950 yıllarında çevreci hareketlerin en önemli eserlerinden olmuştur. İçinde bulunduğumuz yüzyılda da hala bizlere rehberlik eden bir kılavuz durumundadır. Günümüzde ekoloji hareketleri üzerine yapılan tartışmalara ilk olarak bu eserle değinilmiştir. Bunlardan en önemlisi toprak etiği konusudur. Toprak Etiği konusunda bu önemli çalışmadan ve incelemelerimizden çıkarabildiğimiz sonuçlar bizlere ışık tutacaktır;

- 1- Doğada insanoğlunun toprakları tahrip etmesi ve sağlığını bozmasındaki en önemli neden, insanın toprağı kendi mülkü olarak kabul etmesidir. Oysa toprak etiğinin bizlere anlattığı, insanın toprağın efendisi değil onun bir parçası olduğunu kabul etmesi gerekmektedir.
- 2- Bu anlatımdan hareketle insanların içinde bulunduğu toplumun bir üyesi olarak değil aynı zamanda karalar, sular tüm canlılar ve doğayı içine alacak bir topluluktan bahseder. Bu toplulukta insanı dünyanın sahibi konumundan çıkartarak insanın kendi kendini yok etmesini engellemek ister. Bu çizgide bakılacak olursa aslında tarih ancak ve ancak ekolojik bakış açısıyla incelenirse insanın yalnızca biyotik bir oluşumun üyesi olduğu fark edilecektir.
- 3- Yeryüzünde insanın uğraşlarını incelediğimizde bu uğraşların yıkıcı etkilerini görmekteyiz. Ancak insanoğlu bu etkileri azalmak yerine her geçen yıl daha da artırmakta olduklarını görebiliriz.
- 4- Yine inceleme ve araştırmalarımızda ekosistemin çalışma şeklini ve bu sistemde bozulan taşınan ve yok edilen en küçük organizmanın bile bu ekosistemin zincirinde aşamalı olarak nasıl bir bozulmalara yol açtığını anlamaktayız. Bir parçada meydana gelen değişim diğer parçaları etkilememesi için sisteme en küçük zarar dahi vermemeliyiz.
- 5- Bu sistemi toprak etiğinin mimarı Aldo Leopold ; Toprak piramidi olarak adlandırmıştır. Bu sistemde önce doğayı sistemi insanların tanıması ve sevmesi gerektiği ancak o zaman inanıp sevdiği şeylere etik duygularla yaklaşabileceği anlatılmaktadır. Günümüzde doğa dengesi kavramı bu ekosistemdeki toprak piramidi kavramını kapsamadığını çok daha fazla detay ve bilinçli bir anlatım olduğunu görebilmekteyiz. Bu sistem incelendiği ve özümseğinde bizlerin bildiği toprağın sadece bir topraktan ibaret olmadığını, bitkiler hayvanlar ve toprağın birlikte oluşturduğu bir sistemin içinde hareket halinde akan bir enerji kaynağı olduğunu fark edebiliriz. Bu sistemde oluşan enerji topraktan elde edilen normal üretimden çok daha fazla enerjinin alınması, piramidin üst yapısındaki yerli türler yerine evcil türlerin konulması bu enerji kanallarını tıkamakta ve bozmaktadır. Bu durum toprağın enerjisini bitirmektedir.
- 6- Bu bağlamda aslında toprak piramidiyle sorunun toprakta suda devam eden bir enerji olduğunu ve bu enerjinin sürekli akmakta olduğunu kavramaktayız. Leopold: “Yalnızca bir dağ, bir kurdun ulumasını tarafsızca dinleyecek kadar uzun yaşamıştır. Sözleri sistemi anlatan sözlerdendir.
- 7- Bu durumdan çıkış noktamızın en önemlisi toprağı iyi davranmak ona şiddet uygulamamak toprağın sağlığına kavuşma durumunun hep var olduğunu bizim bunu sağlamamız gerektiğini bilmemiz ve bakış açımızı değiştirmemiz olduğunu söyleyebiliriz.

Dünya üzerinde canlı yaşamını tehdit eden küresel sorunlar etiğe yeni bir bakış açısı getiren Aldo Leopold'un öğretilerinin günümüz yüzyılındaki sorunlar bu öğretilerin önemini daha da artırdığı sonucuna ulaşabiliriz. Bu küresel çevre ve toprak sorunlarının Leopold'un Toprak etiği yaklaşımı, tüm canlı cansız türlerin kurtuluşu için dönüm noktasıdır diyebiliriz. bu ekole sınıksız sarılmamız bizleri kurtaracaktır.

Yeryüzü (Toprak) etiği, ülke toplumlarının etik olarak gelişmelerinin en önemli dönüm noktasıdır. Etiğin son aşamasına ulaşabilmek için bütüncül yaklaşımın benimsenmesi toprağın ve üzerinde yaşayan tüm canlıların bir topluluk olarak görülmesi toprağı ticari bakış açılarının reddedilmesi, insan merkezli yaşamdan toprak etiği merkezli yaşama geçilmesi tüm ekosistemdeki topluluk üyelerinin haklarının korunması gerekmektedir (Özdağ, a.g.k., s.140).

Toprak etiği insanı toprağın efendisi olmaktan uzaklaştırıp ekosistemin parçası haline getirmiş ve ekolojik yurttaş olması için diğer varlıklarla eşit olduğu bilinci ve sorumluluğu yüklemiştir. Canlılar içinde İnsan türü, topluluğun içinde var olmalı ve yeryüzünün fatihi değil sade bir üyesi olduğu gerçeğini bilmelidir; bu durumda eğer biyotik topluluğa zarar verecek davranışlar yaparsa, etik dışı davranması sebebiyle suç kapsamına alınmalıdır. Yeryüzünde temel olan bu biyotanın bütünlüğüdür; insanlarımız kendisinin diğer canlılarla eşit olduğu gerçeğini anlaması için bu bütünü kavraması gerekmektedir İnsan olarak bizim görevimiz yeryüzünü korumak ve ona karşı etik anlayış içinde olabilmektir.

Yeni bir yaklaşım olan toprak etiği ve eserin sahibinin anlatımlarından hareketle Aldo Leopold; “akarsuların çıkardığı melodiden, dağlarda yankılanan rüzgâr seslerinden ve su seslerinden ve bunların konuşmalarından ağaçların heybetinden, kuşların haykırılarından, göçmen kuşların göç etmelerinden mutlu olabilen ve bunu fark edebilen bir etik anlayış içinde olmamız şarttır. Şayet bu anlayışta olmaz isek ilerleyen yıllarda geriye baktığımızda tükenmiş topraklar, yaşanamayacak çevre ve yok olmaya yüz tutmuş dünya göreceğiz.

Yapmamız gereken önemli noktalardan birisi de Leopold’un öğretilerinin ülkemizde toplumun her kesiminden gönüllülerle toprak etiği çalışmaları düzenlenmeli, bu ekolün ülkemizde yaygınlaşması için çalışmalar yapılmalı, tahrip olmuş alanlarımız için ekolojik restorasyon yapmalıyız. Bu yaklaşımın tabandan başlayarak üniversiteye kadar eğitim kurumları aracılığıyla tüm dünyaya yayılırsa çok şeyin hızla değişebileceğini söyleyebiliriz. Okullarımızda okul bahçelerimizin gerçek bahçelere çevrilerek çocuklarımızın doğal ve yaban hayatına sevgiyle saygıyla bakmalarını ve meraklı olmalarını sağlayabiliriz. Çocuklarımız toprakların nasıl tahrip edildiğini, yaban hayatının nasıl yok edildiğini gördüklerinde ekolojik vatandaş olarak yetişeceklerdir. Kaybolan türleri, kuşları, canlıları ve toprağı geri getirebileceklerdir. Bu evrensel değer içeren yazarın toprak etiği üzerine eserini eğitim sistemimize uyarlayarak ekolojik müfredatın yer almasını sağlayarak ekolojik okur yazar gençler yetişecek ve geleceğimizin doğasını yaratacaklardır. Ülkemizin anayasasına Doğa Haklarını koymanın zamanı gelmiştir. Böylece diğer ülkelerin bazılarında olduğu gibi ülkemizde de toprağımızı sağlığına kavuşturabilir, yıkık ekosistemi ve yaban hayatını geri getirebiliriz. ***Dünyanın geleceğini güvence altına almak üzere çocukluktan başlayarak bireylerde doğa algısı, sevgisi ve bilinci yaratmak için Leopold’un öğretilerinden yararlanmak zorundayız.***

KAYNAKLAR

Akarsu, Bedia, (1998). Felsefe Terimleri Sözlüğü, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Aydın, Yunus Emre. (2017) Bookchin’in Toplumsal Ekoloji Teorisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Capra, F. (1992). Batı Düşüncesinde Dönüm Noktası. Armağan, M. (Çev.). İstanbul: İnsan.

DesJardins, J.R. (2006). Çevre Etiği - Çevre Felsefesine Giriş. Keleş, R. (Çev.). Ankara: İmge.

Eryılmaz, Çağrı. (2012) Social Ecology Challenges Environmental Participation: HES Opposition Cases in Turkey. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Holmes Rolston III, A New Environmental Ethics, The Next Millennium for Life on Earth, Routledge, NY., 2012, s.26

Karasar, N.(1984). Bilimsel Araştırma Metodu. Ankara: Hacettepe Taş Kitapçılık

Kıvılcım Akkoyunlu Ertan, “Çevreci Düşünce Yeni Yaklaşımlar”, Türkiye’de Kamu Yönetimi ve Kamu Politikaları, 2. Baskı, TODAİE, Ankara, 2015, s. 411

Kovel, J. (2005). Doğanın Düşmanı Kapitalizmin Sonumu, Dünyanın Sonu mu?. Kova, G. (Çev.). İstanbul: Metis.

Leopold, Aldo. *Game Management*. Madison: University of Wisconsin Press, 1986.

Leopold, Aldo Bir Kum Yöresi Almanacağı,(Çev.:Ufuk Özdağ), HacettepeÜniversitesi Yayınları, Ankara, 2013 (1949)

McNeill, W. H. (2008). Dünya Tarihi. Şenel, A. (Çev.). Ankara: İmge.

Mutlu, Ahmet. (2005) Ekoloji ve Yönetim Düşüncesi (Toplumsal Ekoloji ve Sürdürülebilir Gelişme Üzerine bir İnceleme. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Özdağ, U. (2014). Çevreci Eleştiriye Giriş Doğa Kültür Edebiyat. Ankara: Ürün

Özdağ, Ufuk. (2013). Bir Kum Yöresi Almanacağı ve Oradan Buradan Eksizler. İstanbul :Kültür Yayınları.

- Pinchot, Gifford. "Conservation and Human Welfare." *Thinking Through the Environment: A Reader*. Ed. Mark J. Smith. New York: Routledge, 1999. 186-189.
- Ponting, C. (2008). *Dünyanın Yeşil Tarihi*. Başçı, A. (Çev.). İstanbul: Sabancı Üniversitesi.
- Taylor, Paul W. *Respect for Nature, A Theory of Environmental Ethics*, Princeton University Press, USA, 2011.
- Türkiye Biyoetik Dergisi, 2020 Vol. 7, No. 3, 144-150
- Uğurlu Ö, Çobanoğlu N. Biyoetik Açısından Çevresel Güvenlik Kavramı Eds. Erdemir Demirhan A, Uzel İ, Öncel Ö, Oğuz Y, Aksoy Ş, Şahinoğlu S, ve ark. 3. Ulusal Tıp Etiği Kongresi Kitabı Cilt 1, 25–28 Haziran, Bursa, Türkiye Biyoetik Derneği Yayınları, 2003 s: 597–598
- Ünder, H. (1996). *Çevre Felsefesi*. İstanbul: Doruk.
- Yücel, Ayşe. (2017) *Derin Ekoloji ve İslam'da İnsan-Doğa İlişkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.